

Sait poshuku roboty Headhunter. ua. <https://hh.ua>
Tkachenko, K. O. "Spivrobitnytstvo robotodavtsiv i pidprijemstv z pidhotovky fakhivtsiv na osnovi yikh reitynhovoi otsinky" [Cooperation of employers and enterprises for training specialists based on their rating evaluation]. <http://www.m.nayka.com.ua/?op=1&j=efektyvna-ekonomika&s=ua&z=4842>

Upravlinnia zabezpechenistiu natsionalnoi ekonomiky fakhivtsiamy z vyshchoiu osvitoiu: dosvid peretvoren, teoretyko-instru-

mentalne pidgruntia [The security management of the national economy specialists with higher education: the experience of transformations, theoretical and instrumental basis]. Kharkiv: FLP Aleksandrova K. M., 2014.

Viktorov, V. H. *Problema upravlinnia yakistiu osvity (sotsialno-filosofskyi analiz)* [The problem of managing the quality of education (social-philosophical analysis)]. Dnipropetrovsk: Porohy, 2005.

УДК 001.89:378

НАУКОВО-ДОСЛІДНИЦЬКА ДІЯЛЬНІСТЬ СТУДЕНТІВ ЕКОНОМІЧНИХ СПЕЦІАЛЬНОСТЕЙ: СТАН, ПРОБЛЕМИ ТА ШЛЯХИ ВДОСКОНАЛЕННЯ

© 2016 СЕЛІВАНОВА Н. М.

УДК 001.89:378

Селіванова Н. М. Науково-дослідницька діяльність студентів економічних спеціальностей: стан, проблеми та шляхи вдосконалення

Представлено аналітичний зріз сучасного стану та проблем науково-дослідницької діяльності студентів економічної спеціальності, який на сьогоднішній день характеризується зменшенням інтересу абітурієнтів до навчання за економічними спеціальностями. Таким чином, склалася ситуація, в якій науково-дослідницькі роботи студентів економічної спеціальності втрачають матеріально-технічну базу та повноцінне фінансування, що в перспективі призведе до того, що отримані результати матимуть лише теоретичну новизну. У зв'язку з характером визначених проблем, головним акцентом яких є державна політика, що спрямована на інституційне та фінансове скорочення науково-дослідницької діяльності, автором запропоновані організаційні шляхи покращення науково-дослідницької діяльності студентів економічних спеціальностей.

Ключові слова: науково-дослідницька діяльність, проблеми науково-дослідницької діяльності, стан науково-дослідницької діяльності, науково-дослідницька діяльність студентів економічних спеціальностей.

Рис.: 1. **Табл.:** 5. **Бібл.:** 8.

Селіванова Наталя Миколаївна – кандидат економічних наук, доцент кафедри обліку, аналізу та аудиту, Одеський національний політехнічний університет (пр. Шевченка, 1, Одеса, 65044, Україна)

E-mail: selivanova-78@bk.ru

УДК 001.89:378

Селіванова Н. М. Научно-исследовательская деятельность студентов экономических специальностей: состояние, проблемы и пути совершенствования

Представлен аналитический срез современного состояния и проблем научно-исследовательской деятельности студентов экономических специальностей, который на сегодняшний день характеризуется уменьшением интереса абитуриентов к обучению по экономическим специальностям. Таким образом, сложилась ситуация, в которой научно-исследовательская деятельность студентов экономических специальностей теряет материально-техническую базу и полноценное финансирование, что в перспективе приведет к тому, что полученные результаты будут иметь только теоретическую новизну. В связи с характером определенных проблем, главным акцентом которых является государственная политика, направленная на институциональное и финансовое сокращение научно-исследовательской деятельности, автором предложены организационные пути улучшения научно-исследовательской деятельности студентов экономических специальностей.

Ключевые слова: научно-исследовательская деятельность, проблемы научно-исследовательской деятельности, научно-исследовательская деятельность студентов экономических специальностей.

Рис.: 1. **Табл.:** 5. **Библ.:** 8.

Селіванова Наталья Николаевна – кандидат экономических наук, доцент кафедры учета, анализа и аудита, Одесский национальный политехнический университет (пр. Шевченко, 1, Одесса, 65044, Украина)

E-mail: selivanova-78@bk.ru

UDC 001.89:378

Selivanova N. M. Scientific and Research Activities by Students of Economic Specialities: Status, Problems and Ways to Improvement

The article presents an analytical slice of the current status and problems of scientific and research activities by students of economic specialities, which today is characterized by a decrease in the interest of applicants towards studying economic specialities. Thus, a situation is created in which scientific and research activities by students of economic specialities lose material and technical base and full funding, that would mean in perspective that the results will have only a theoretical novelty. Due to the nature of certain issues, the main focus of which is the State policy aimed at the institutional and financial reduction of scientific and research activities, the author proposes organizational ways to improve research activities by students of economic specialities.

Keywords: scientific and research activities, problems of scientific and research activities, scientific and research activities by students of economic specialities.

Fig.: 1. **Tabl.:** 5. **Bibl.:** 8.

Selivanova Natalia M. – PhD (Economics), Associate Professor of the Department of Accounting, Analysis and Audit, Odessa National Polytechnic University (1 Shevchenko Ave., Odessa, 65044, Ukraine)

E-mail: selivanova-78@bk.ru

Науково-дослідницька діяльність студентів економічних спеціальностей для сучасної України є надзвичайно важливим аспектом діяльності вищих навчальних закладів, який, своєю чергою, впливає на: а) формування майбутнього кадрового складу вищих

навчальних закладів; б) науково-виробничий потенціал країни; в) стан поточного рівня розв'язуваних економічних проблем; г) формування особистості студента. Таким чином, формування особистості завдяки здійсненню комплексної науково-дослідницької діяльності

забезпечує формування інтелектуального потенціалу країни, розвиток економіки та збагачує культуру.

Проблеми розвитку навчально- та науково-дослідницької діяльності студентів аналізували вчені Андрущенко В. П., Кудрявцев Т. В., Ніколаєва А. В. та інші. Питання організації науково-дослідницької діяльності у вищій школі досліджують вчені Акат'єв А. П., Іванов Г. А., Рогозіна О. В. та інші.

Але під впливом мінливості сучасних умов деякі аспекти потребують перегляду та вдосконалення. Отже, проаналізуємо стан і проблеми науково-дослідницької діяльності студентів економічних спеціальностей та значимо основні напрямки шляхів їх вирішення та вдосконалення.

Для цього розглянемо такі статистичні дані:

- ✦ *по-перше*, статистику наявності студентів у вищих навчальних закладах (ВНЗ), які навчаються на економічних спеціальностях (табл. 1). Це надає нам інформацію в динамічному розрізі стосовно наявного людського ресурсу науково-дослідницької діяльності [1];
- ✦ *по-друге*, статистику аспірантів як у цілому, так і в галузі економіки зокрема (табл. 2). Ці показники нададуть змогу з'ясувати, чи є бажання у

студентів продовжувати науково-дослідницьку діяльність, розпочату у ВНЗ [2; 3];

- ✦ *по-третьє*, динаміку розміру витрати на виконання наукових і науково-технічних робіт у галузі економіки (табл. 3), що дозволить висвітлити ситуацію, яка спостерігається у сфері фінансування науки [2; 3];
- ✦ *по-четверте*, аналіз визначення присутнього тренду кількості виконаних наукових і науково-технічних робіт, що резюмує попередні статистичні викладки [2; 3].

Отже, з табл. 1 ми спостерігаємо зменшення зацікавленості абітурієнтів у навчання за економічними спеціальностями. Скорочення сягнуло понад 34%, що свідчить про зменшення кількості людського ресурсу як головного базису сфери здійснення науково-дослідницької роботи. Існуюче погіршення обумовлено такими причинами: а) бажання молоді навчатися за кордоном та отримувати освіту європейського та світового зразка; б) наявність великої пропозиції програм отримання вищої освіти за кордоном, причому деякі програми безкоштовні; в) дефіцит бюджетних місць навчання в українських ВНЗ; г) зацікавленість

Таблиця 1

Чисельність студентів економічного напрямку підготовки у ВНЗ на початок року, осіб [1]

Рік	У ВНЗ I-II рівня акредитації			У ВНЗ III-IV рівня акредитації		
	усього	денна форма	заочна форма	усього	денна форма	заочна форма
2013/2014	32153	26751	5402	41235	34592	6643
2014/2015	21156	18089	3067	32922	28268	4654

Таблиця 2

Статистика підготовки аспірантів, осіб [2; 3]

Показник	Рік			
	2011	2012	2013	2014
Кількість закладів, що мають аспірантуру на кінець року	530	521	518	482
Кількість аспірантів на кінець року	34653	33640	31482	27622
у т. ч. у галузі економіки	6471	5959	5284	4342
Прийом до аспірантури за рік	10626	9916	8599	7568
у т. ч. у галузі економіки	1913	1608	1256	1104
Випуск аспірантів за рік	8230	8499	8320	7597
у т. ч. із захистом дисертації	1954	2157	2173	1881
Випуск аспірантів економічної галузі	1537	1492	1452	1309

Таблиця 3

Витрати на виконання наукових і науково-технічних робіт у галузі економіки, тис. грн [2; 3]

Рік	Усього	Внутрішні витрати					Витрати на дослідження і розробки, виконані співвиконавцями
		внутрішні поточні витрати			капітальні вкладення	у тому числі устаткування	
		витрати на оплату праці	матеріальні витрати	інші поточні витрати			
2013	236636,8	153567,5	16040,3	64416,1	509,3	171,1	2103,6
2014	181268,4	120432,6	9373,9	51012,9	77,6	33,6	371,4

молоді сферою ІТ, популяризація ІТ-спеціальностей за рахунок дефіциту спеціалістів на ринку труда та більш високих ставок оплати, ніж для фахівців економічних спеціальностей; д) конкуренція між спеціальностями за абітурієнтів та недостатня реклама і популяризація економічних спеціальностей.

З табл. 2 зрозуміло, що у сфері підготовки аспіранти відзначається погіршення. Кількість закладів, що мають аспірантуру, зменшилися з 530 у 2011 р. до 482 у 2014 р., що складає 9,06%. Далі логічним є зменшення прийому до аспірантури. Так, загальний показник зменшився на 28,78%, а з прийому до аспірантури в галузі економіки скорочення з 2011 р. до 2014 р. склало 42,29%. Відповідно, зменшення закладів обумовило скорочення кількості аспіранти на кінець року з 34653 осіб у 2011 р. до 27622 осіб у 2014 р. – у відносному вираженні цей показник скоротився на 20,29%. По аспірантах економічних спеціальностей ситуація ще гірша, ніж загальна, а саме: замість 6471 осіб у 2011 р. у 2014 р. в наявності 4342 аспіранти – зменшення склало 32,9%. Трохи краща ситуація з випуском аспірантів – тут зменшення склало 7,69%, а в показнику із захистом маємо 3,74% погіршення. Але важливо розуміти, що в основу показника 2014 р. закладено набір аспірантів 2010/2011 рр. Таким чином, можна прогнозувати, що через те, що у 2014 р. студентів, бажаючих продовжити науково-дослідницьку працю в аспірантурі, внаслідок скорочення кількості закладів, маємо на 42,29% менше, ніж у 2011 році, то у 2017–2018 рр. отримаємо кількість студентів, які продовжили науково-дослідницьку діяльність в аспірантурі та закінчили її, на рівні 560 осіб, що на 749 чоловік менше.

Витрати на виконання наукових і науково-технічних робіт за видами та секторами діяльності у 2013 р. в Україні склали 12198364,9 тис. грн, тоді як у 2014 р. цей показник склав 11313102,7 тис. грн, що на 7,26% менше. По економічній галузі ці цифри виглядають таким чином (див. табл. 3) [2; 3].

Як бачимо, у 2014 р. порівняно з 2013 р. отримано такі зміни:

- ✦ усього витрати скоротилися на 23,4%;
- ✦ зменшення витрат на оплату праці склало 21,58%, в основному за рахунок скорочення штату працівників та аспірантів, що свідчить про відсутність мотиваційних програм з матеріального заохочення працівників;
- ✦ матеріальні витрати зменшилися на 41,59%, таким чином, матеріальна база забезпечення виконання наукових і науково-технічних робіт скоротилася майже в половину;

ся на 80,36%, що змушує студентів здійснювати науково-дослідницьку роботу на застарілому обладнанні, а це, своєю чергою, негативно відбивається на новизні отриманих результатів та сприятиме відставанню від результатів аналогічних світових напрямів досліджень;

- ✦ витрати на дослідження і розробки, виконані співвиконавцями, скорочені на 82,34%. Це означає таке: якщо і можливо скоротити цю статтю, то реальний процент скорочення буде коливатися в межах від 5 до 15 відсотків, але не 82,34%. Отже, якщо бажаємо утримувати обсяг науково-дослідницьких робіт, і це без перспективи зростання, тоді цей відсоток скорочення (82,34%) науково-дослідницькі організації повинні виконати самостійно. Але це неможливо, тому що бюджети інших статей витрат скорочені та не мають компенсаційного фінансування, який би дозволив ці роботи виконати самостійно.

Таким чином, бачимо ситуацію, в якій науково-дослідницькі роботи, у тому числі й студентів, втрачають матеріально-технічну базу та повноцінне фінансування, що в перспективі призведе до того, що отримані результати науково-дослідницьких робіт будуть мати тільки теоретичну новизну та зменшуватися в обсязі.

Своєю чергою, статистика кількості виконаних наукових і науково-технічних робіт у галузі економіки в 2013 та 2014 рр., як узагальнююча ланка показників, має такі дані (табл. 4) [2; 3].

На підставі усього вищевисвітленого отримані дані є логічними, а саме, результативність науково-дослідницької роботи, у тому числі й студентів, така:

- ✦ кількість всіх виконаних робіт зменшилася на 24,02%. Потрібно враховувати, що цей показник буде погіршуватися, тому що в цю кількість увійшли праці які закінчили у 2014 р., а почали над ними працювати у 2009–2010 рр., коли було краще матеріальне забезпечення та більше людей працювало над ними;
- ✦ далі кількість виконаних наукових і науково-технічних робіт зі створення нових видів виробів скоротилася на 49,44%, практично вдвічі, і це є результатом політики фінансування. У даній сфері неможливо отримувати позитивну динаміку показника, коли: а) витрати на придбання устаткування зменшилися на 80,36%; б) капітальні вкладення скоротилися на 84,76%;

Таблиця 4

Кількість виконаних наукових та науково-технічних робіт в галузі економіки, од. [2; 3]

Рік	Усього робіт	З них зі створення нових видів					
		виробів	технологій	матеріалів	сортів рослин та порід тварин	методів, теорій	Інші
2013	1486	178	106	9	5	518	670
2014	1129	90	125	10	–	480	424

ки до наукової роботи. Одним з факторів цього негативного факту є відсутність матеріального заохочення студентів продовжувати та здійснювати науково-дослідницьку діяльність.

Резюмуючи аналіз стану та проблем науково-дослідницької діяльності студентів економічних спеціальностей, зазначимо таке (рис. 1) [1–3].

кращення науково-дослідницької діяльності студентів економічних спеціальностей належить вдосконалення напрямків [2; 3; 8]:

- ✦ виконання індивідуальних завдань під час виробничої практики;
- ✦ підготовка та захист курсових і дипломних робіт із паралельним написанням наукових статей

Рис. 1. Стан та проблеми науково-дослідницької діяльності студентів економічних спеціальностей [1–3]

Пропонуючи шляхи вдосконалення, необхідно враховувати основні аспекти науково-дослідницької діяльності. Так, вчена О. Рогозіна підкреслює, насамперед, системну властивість науково-дослідницької діяльності студентів [4]. Ми погоджуємося з думкою автора, що під час дослідницької діяльності студенти вирішують наукові та навчальні проблеми, які мають певні системні особливості. Таким чином, маємо ще одну низку проблем, яка обумовлена відмінністю навчальних і наукових проблем дослідницької діяльності студентів (табл. 5) [4–6].

Із наведеної табл. 5 видно, що навчальні та наукові проблеми відрізняються методами розв'язання протиріч, масштабністю отриманого результату, вирішенням дослідницьких проблем, рівнем новизни. Отриманий науковий результат має суспільно значущий результат: а) в розрізі науки він може мати як регіональне, так і світове застосування; б) у розрізі навчання на виході маємо студентів, які володіють навичками навчання, дослідження та науково спрямованого мислення [5–7].

Таким чином, науково-дослідницька робота створює умови для реалізації та розвитку творчих зусиль особистості студента. До організаційних шляхів по-

у спеціалізовані видання галузі економіки з висвітленням елементів наукового дослідження студента;

- ✦ активна участь в розробці тем науково-дослідницької роботи на кафедрі;
- ✦ регулярна участь студентів-економістів у наукових конференціях;
- ✦ вступ та активна праця в наукових студентських спілках;
- ✦ напрацювання науково-практичних навичок у студентів для ефективного вирішення актуальних господарчо-економічних проблем на підприємствах роботодавців;
- ✦ поширення у вищих навчальних закладах, що готують студентів-економістів, програм постдипломних курсів підвищення кваліфікації. Це скоротить кількісну та якісну невідповідність наявних теоретичних знань керівництва та працівників підприємств і випускників економічних факультетів, що сприятиме формуванню соціально-професійної клімату на підприємствах для продовження студентами науково-дослідницької роботи після закінчення ВНЗ;

Аспекти відмінності навчальних і наукових проблем дослідницької діяльності студентів [4–6]

Аспекти відмінності	Наукова проблема	Навчальна проблема
Новизна	Отримання наукової новизни для науки та істотне вдосконалення існуючих у науці здобутків	Отримання наукових знань, які мають фактор новизни для студента
Сфера наукового спору (диспуту)	Протиріччя та неузгодженість між науковими теоріями, методами та підходами та новими відкриттями та фактами	Протиріччя між існуючими та необхідними для вирішення навчальної проблеми знаннями
Умови вирішення проблеми	Формування всебічного теоретичного освітлення визначеного наукового протиріччя та наявність необхідних навичок експериментально-дослідницької роботи	Достатня наявність теоретичного матеріалу та навичок впровадження теоретичних знань до практичного застосування
Методи вирішення протиріччя	Емпіричні (до яких належать: експеримент, моделювання, спостереження) і теоретичне узагальнення отриманих результатів	Робота з науковими та навчальними джерелами (літературою) як підготовчий етап і далі спостереження та порівняння
Отриманий результат	Суспільно значимий результат на рівні науки	Індивідуальний результат на рівні студента

- ✦ формування українських наукових краундсорсінгових платформ;
- ✦ спрямованість на інтеграцію економічних та ІТ-спеціальностей.

ВИСНОВКИ

Таким чином, на теперішній час ми спостерігаємо формування обставин, які не тільки не сприяють розвитку науково-дослідницької роботи студентів економічних спеціальностей, але й спрямовані на її скорочення. Це, зокрема, відсутність заходів з популяризації економічних спеціальностей; зменшення бюджетних місць навчання; скорочення закладів, що мають аспірантуру; зменшення витрат на проведення науково-дослідницьких робіт у сфері економіки; значне зменшення капітальних витрат і витрат на устаткування. Автором запропоновані організаційні форми покращення науково-дослідницької діяльності студентів економічних спеціальностей – те, що в змозі зробити ВНЗ таким, що сприятиме підвищенню якості досліджень. Не розкритими залишилися такі сфери зазначеного питання, як пошук фінансування та розкриття економічної доцільності державної політики, спрямованої на збільшення витрат на проведення науково-дослідницьких робіт у галузі економіки, що є об'єктом подальших досліджень. ■

ЛІТЕРАТУРА

1. Наукова та інноваційна діяльність в Україні : статистичний збірник. – К. : Держкомстат України, 2015. – 255 с.
2. Основні показники діяльності навчальних закладів України на початок 2013/2014 навчального року : статистичний бюлетень. – К. : Держкомстат України, 2014. – 165 с.
3. Основні показники діяльності навчальних закладів України на початок 2014/2015 навчального року : статистичний бюлетень. – К. : Держкомстат України, 2015. – 166 с.
4. **Рогозіна О. В.** Формування дослідницьких умінь у майбутніх учителів трудового навчання : дис. ... канд. пед. наук : 13.00.02 / О. В. Рогозіна. – К., 2007. – 218 с.

5. Козак Н. Л. Основні види наукової діяльності студентів та форми їх здійснення в економічному університеті / Н. Л. Козак // Педагогічні науки : зб. наук. пр. – 2010. – № 53. – С. 36–39.

6. Иванов Г. А. Интегративные основы организации научно-исследовательской деятельности учащихся / Г. А. Иванов // Педагогические технологии. – 2006. – № 1. – С. 22–28.

7. Кудрявцев Т. В. Проблемное обучение: истоки, сущность, перспективы / Т. В. Кудрявцев. – М. : Знание, 1991. – 80 с.

8. Акатьев А. П. Механизм активизации научно-исследовательской работы студентов / А. П. Акатьев, А. И. Момот, А. Я. Савельев. – М. : МО РФ, НИИВО, 2005. – 40 с.

REFERENCES

Akatev, A. P., Momot, A. I., and Savelev, A. Ya. *Mekhanizm aktivizatsii nauchno-issledovatel'skoy raboty studentov* [The mechanism of activation of scientific-research work of students]. Moscow: MO RF, 2005.

Ivanov, G. A. "Integrativnyye osnovy organizatsii nauchno-issledovatel'skoy deyatel'nosti uchashchikhsya" [Integrative principles of organization of research activity of students]. *Pedagogicheskiye tekhnologii*, no. 1 (2006): 22-28.

Kozak, N. L. "Osnovni vydy naukovoї diialnosti studentiv ta formy yikh zdiisnennia v ekonomichnomu universyteti" [Principal scientific activities of students and forms of their implementation in economic University]. *Pedahohichni nauky*, no. 53 (2010): 36-39.

Kudriavtsev, T. V. *Problemye obucheniye: istoki, sushchnost, perspektivy* [Problem-based learning: sources, essence, prospects]. Moscow: Znaniye, 1991.

Naukova ta innovatsiina diialnist v Ukraini [Scientific and innovation activity in Ukraine]. Kyiv: Derzhkomstat Ukraine, 2015.

Osnovni pokaznyky diialnosti navchalnykh zakladiv Ukrainy na pochatok 2013/2014 navchalnoho roku [Main indicators of activity of higher educational institutions of Ukraine at the beginning of 2013/2014 academic year]. Kyiv: Derzhkomstat Ukraine, 2014.

Osnovni pokaznyky diialnosti navchalnykh zakladiv Ukrainy na pochatok 2014/2015 navchalnoho roku [Main indicators of activity of higher educational institutions of Ukraine at the beginning of 2014/2015 academic year]. Kyiv: Derzhkomstat Ukraine, 2015.

Rohozina, O. V. "Formuvannia doslidnytskykh umin u maibutnikh uchyteliv trudovoho navchannia" [The formation of research skills of future teachers of labor studies]. *Dys. ... kand. ped. nauk* : 13.00.02, 2007.